

SEUTUKAUPUNGIT MAASEUDUN ELINVOIMAN RAKENTAJINA

Päivi Kujala, Ville Piikki, Pekka Kinnunen,
Veera Holappa, Sari Forsman-Hugg ja Markus Lahtinen

 KESKITIEN
SÄÄTIÖ

Päivi Kujala, Ville Piikki, Pekka Kinnunen, Veera Holappa,
Sari Forsman-Hugg ja Markus Lahtinen

Julkaistu 21.4.2026 Helsingissä

ISBN 2984-1119

Pellervon taloustutkimus

Rahoittaja: Keskitien Säätiö

Sisällys

Seutukaupungit maaseudun elinvoiman rakentajina	3
Seutukaupungit ja elinvoima	6
Seutukaupunkien palvelutarjonnan muutokset myllertävät elinvoimaa... 8	
Alue- ja valtionhallinto muutoksessa	8
Sote elinvoiman selkärangana.....	10
Koulutus tuo osaavaa työvoimaa.....	12
Kaupan palvelut luovat pitovoimaa	14
Asumisen pullonkaulat ja ratkaisut.....	16
Johtopäätökset	18
Kuntien tehtävien eriyttäminen elinvoimaa tukemaan.....	18
Palveluverkon murros edellyttää uusia ratkaisuja.....	19
Oikea tilannekuva vaatii ajantasaista tietoa	20
Keskeiset huomiot	22
Lähteet.....	23

Seutukaupungit maaseudun elinvoiman rakentajina

Suomen aluekehitys on viime vuosina eriytynyt voimakkaasti, kun väestö, työpaikat ja investoinnit keskittyvät yhä harvempiin kasvukeskuksiin. Samalla suuri osa Suomesta kohtaa väestön vähenemisen, talouskasvun haasteet ja palvelurakenteen muutokset. Tässä murroksessa korostuu seutukaupunkien rooli. Seutukaupungit toimivat keskeisinä solmukohtina kaupunkien ja maaseudun välillä, mutta niiden merkitys alueellisen elinvoiman rakentajina on jäänyt osin tunnistamatta. Tämä puheenvuoro¹ tarkastelee seutukaupunkien merkitystä maaseudun elinvoimalle sekä pohtii, miten alueiden yhteistyötä ja vahvuuksia hyödyntämällä voidaan vastata käynnissä olevaan muutokseen.

¹ Puheenvuoron valmistelun yhteydessä järjestettiin tammikuussa 2026 Round Table -keskustelutilaisuus, jossa olivat edustettuina maa- ja metsätalousministeriö, Kurikan kaupunki, ympäristöministeriö ja Kuntaliitto. Lisäksi toteutettiin taustahaastattelu Kuntaliiton asiantuntijoiden kanssa. Keskustelutilaisuuksissa esiin nostettuja näkökulmia on hyödynnetty tämän puheenvuoron kirjoittamisessa. Puheenvuoro edustaa kuitenkin PTT:n näkemystä käsiteltävään aiheeseen.

Suomen toimintaympäristö on viime vuosikymmeninä muuttunut merkittävästi. Globalisaation kehitys on saanut uusia suuntia finanssikriisin jälkeen, eikä Suomi ole onnistunut löytämään uutta kasvun lähdeä Nokian romahduksen jälkeen. Talouskasvu on jäänyt pitkään vaatimattomaksi, ja viimeaikainen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän mureneminen on lisännyt epävarmuutta entisestään. Samanaikaisesti Suomea haastavat väestön ikääntyminen, syntyvyyden voimakas lasku sekä väestön keskittyminen suuriin kaupunkikeskuksiin.

Nämä kehityskulut heijastuvat suoraan aluekehitykseen. Suomen aluekehitys on viime vuosina ollut voimakkaasti polarisoituvaa: väestö, työpaikat, koulutus ja investoinnit keskittyvät yhä harvempiin kasvukeskuksiin, samalla kun suuri osa pienemmistä kunnista kamppailee väestön vähenemisen, ikärakenteen muutoksen, palveluiden heikkenemisen ja elinkeinorakenteen murroksen kanssa. Julkisen talouden paineet, jotka syntyvät heikosta talouskasvusta, kasvavista puolustusmenoista ja sosiaali- ja terveystalouden kysynnästä, ovat johtaneet palvelurakenteen muutoksiin ja osin palveluiden keskittämiseen. Tämä voimistaa edelleen alueellista eriytymistä.

Tässä kehityksessä seutukaupunkien rooli nousee keskeiseksi. Seutukaupungit ovat pieniä ja keskisuuria kaupunkeja, jotka muodostavat kaupunkiverkon suurten kasvukeskusten ja pienempien maaseutumaisten kuntien välissä. Osa seutukaupungeista sijoittuu kaupunki–maaseutuluokituksessa ydinmaaseudulle, mikä kuvastaa niiden välimuotoista asemaa. Seutukaupungit ovat talousalueidensa keskuksia, jotka vastaavat asukkaidensa hyvinvoinnista ja alueensa elinvoimasta muun muassa palveluita järjestämällä ja elinkeinoelämää kehittämällä. Suomessa on 57 seutukaupunkia², ja ne kattavat lähialueineen pinta-alaltaan suuren osan maasta (Kuntaliitto 2026, Vaattovaara & Airaksinen 2024).

Seutukaupunkien merkitys korostuu erityisesti suhteessa niitä ympäröiviin maaseutualueisiin. Monilla alueilla seutukaupunki toimii työssäkäynnin, koulutuksen, palveluiden ja yritystoiminnan keskuksena, jonka

² Seutukaupunkiverkoston toiminnassa mukana ovat Akaa, Alajärvi, Alavus, Forssa, Hamina, Heinola, Huittinen, Iisalmi, Ikaalinen, Imatra, Jämsä, Kalajoki, Kankaanpää, Kannus, Kauhajoki, Kauhava, Kemi, Kemijärvi, Keuruu, Kitee, Kokemäki, Kristiinankaupunki, Kurikka, Kuusamo, Laitila, Lapua, Lieksa, Lohja, Loimaa, Loviisa, Mänttä-Vilppula, Nivala, Nurmes, Oulainen, Paimio, Parainen, Parkano, Pieksämäki, Pietarsaari, Raahe, Raasepori, Rauma, Riihimäki, Saarijärvi, Salo, Sastamala, Savonlinna, Somero, Suonenjoki, Tornio, Uusikaupunki, Valkeakoski, Varkaus, Viitasaari, Ylivieska, Ähtäri sekä Äänekoski.

vaikutus ulottuu laajasti ympäröiviin kuntiin. Seutukaupungit muodostavat luontaisia työssäkäynti- ja asiointialueita, joissa asuminen, työ ja palvelut jakautuvat useiden kuntien kesken mutta muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Koska suuri osa näistä kunnista on luonteeltaan maaseutumaisia, seutukaupunkien kehitys kytkeytyy tiiviisti ympäröivän maaseudun taloudellisiin ja sosiaalisiin edellytyksiin.

Seutukaupungit ovat keskenään erilaisia. Seutukaupunkien roolia voidaan tarkastella kaupunkipolitiikan (ks. Pyykkönen ym. 2026) mutta myös maaseutupolitiikan näkökulmasta. Valtioneuvoston (2026) maaseutupoliittisen selonteon mukaan maaseutualueiden kehitykseen vaikuttavat samat yhteiskunnalliset muutokset kuin muihinkin alueisiin, mutta niiden vaikutukset korostuvat erityisellä tavalla. Väestökehitys, saavutettavuus ja palvelurakenteen muutokset ovat keskeisiä tekijöitä maaseudun tulevaisuudelle. Samalla maaseudulla on merkittävää potentiaalia hyvinvoinnin, talouden ja kokonaisturvallisuuden vahvistamisessa, mikä edellyttää toimivia alueellisia kytkentöjä ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämistä.

Heikko talouskasvu, turvallisuuspoliittisen ympäristön heikentymisen vaatimat lisäpanostukset maanpuolustukseen ja sosiaali- ja terveystalouden lisääntyvä kysyntä on nopeasti lisännyt valtion velkaantumista. Tähän on vastattu palvelurakenteen muutoksilla ja osin myös palveluiden keskittämällä. Pelkästään veroja korottamalla, menoja karsimalla ja palveluita heikentämällä yhteiskunnan suunta ei muutu kohti parempaa. Tarvitaan idea paremmasta yhteiskunnasta sekä koko maan että paikallisella tasolla. Vanhoja toimintamalleja pitää kyseenalaistaa ja parempia kehittää tilalle. Seutukaupunkien ja niitä ympäröivien maaseutumaisten kuntien yhteistyötä kehittämällä voidaan alueellisen eriytymisen ja kurjistumisen kierre katkaista. Tunnistamalla alueellisia vahvuuksia on mahdollista alueellisen yhteistyön avulla vahvistaa aluetalouden elinvoimaa.

Tässä PTT:n puheenvuorossa tarkastellaan seutukaupunkien merkitystä ympäröivien kuntien ja maaseudun elinvoimalle sekä tunnistetaan keskeisiä rakenteellisia haasteita ja ratkaisuja. Puheenvuoro jakautuu kolmeen lukuun. Ensiksi tarkastellaan seutukaupunkien elinvoimaa kuntien perustehtävänä ja sen jälkeen seutukaupunkien palvelutarjonnan muutosten merkitystä elinvoiman rakentumisessa. Lopuksi esitetään keskeiset huomiot puheenvuoron havaintojen pohjalta.

Seutukaupungit ja elinvoima

Elinvoima voidaan nähdä kuntien perustehtävänä. Kuntien elinvoimaa koskeva keskustelu on vahvistunut viime vuosina, ja käsite hahmottuu yhä monimuotoisempuna kokonaisuutena. Elinvoima rakentuu ennen kaikkea toimivista elinkeinotoiminnan ja palveluiden edellytyksistä, jotka tukevat yritysten sijoittumista, asukkaiden arkea ja yhteisöllistä toimintaa. Samalla kuntien elinvoima ylittää yksittäisen kunnan rajat ja vaikuttaa laajemmin alueiden kehitykseen sekä Suomen kilpailukykyyn – kykyyn kasvaa ja menestyä (Vuorento ym. 2019).

Suomessa elinvoiman käsitteellä on ollut vahva sidos kuntiin ja kuntatalouteen (Salmivuori 2022). Salmivuori on jäsentänyt tutkimuskirjallisuuden tarjoamia määritelmiä ja tulkintoja alueiden elinvoimasta sekä maa-seudun elinvoimaisuustekijöistä. Elinvoiman käsite on alun perin kytkeytynyt vahvasti aluetalouteen: alueen taloudellinen kilpailukyky, työllisyys, yritystoiminta ja resurssit on nähty perustana, joka mahdollistaa ihmisten toiminnan ja luo itseään vahvistavan kehityskierteen. Tässä lähestymistavassa elinvoima on pitkälti aluetalouden elinvoimaa, jota mitataan talous- ja väestöindikaattoreilla, elinkeinorakenteen monipuolisuudella sekä sopeutumis- ja uusiutumiskyvyllä. Vahva aluetalous ja alueellinen elinvoima nähdään kiinteästi toisiinsa sidoksissa olevina ilmiöinä. Uudemmissa, ihmislähtöisissä tulkinnoissa elinvoima ymmärretään laajempuna kokonaisuutena, jossa talous on vain yksi osa alueen vetovoimaisuutta ja jatkuvuutta. Huomio kohdistuu ihmisiin, yhteisöihin, koettuun laatuun, osallisuuteen ja paikkasidonnaiseen potentiaaliin. Elinvoimaisuus nähdään taloudellista kasvua laajempuna ilmiönä, joka rakentuu taloudellisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja ekologisten ulottuvuuksien vuorovaikutuksesta. Näiden ulottuvuuksien suhteet eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä: yhden vahvistuminen voi heikentää toista, ja siksi elinvoiman tarkastelu edellyttää moniulotteista ja kriittistä lähestymistapaa. (Salmivuori 2022.)

Elinvoima voidaan hyvin tunnistaa myös seutukaupunkien ydinkysymykseksi ja perustehtäväksi (Vaattovaara & Airaksinen 2024). Seutukaupunki toimii laajemman alueen taloudellisena, palvelullisena ja sosiaalisena keskuksena. Tällöin elinvoimaa ei tulisi tarkastella pelkästään seutukaupungin omien talous- ja väestöindikaattorien perusteella, vaan myös sen alueellisen roolin kautta. Seutukaupunkikontekstissa

korostuukin elinvoiman tulkinta monitulotteisesti. Miten seutukaupungit kohtaavat ja vastaavat laajemman alueen tarpeisiin – esimerkiksi tarjoamalla koulutusmahdollisuuksia, erikoistuneita palveluja ja kehittyviä työmarkkinoita, jotka ulottuvat kuntarajojen yli.

Seutukaupunkien ja niitä ympäröivien kuntien kohdalla elinvoima ei siten ole vain yksittäisen kunnan ominaisuus vaan muodostuu laajemman toiminnallisen alueen dynamiikasta. Työpaikat, palvelut, koulutus ja asuminen sijoittuvat usein eri kuntiin, mutta muodostavat yhdessä ihmisten

”Elinvoima syntyy ihmisistä, arjen toimivuudesta ja uskalluksesta tehdä – siitä, että alueella on hyvä pohinä ja usko tulevaan.”

arkea määrittävän kokonaisuuden. Elinvoima voi näkyä kokemuksena siitä, että alueella on toimintaa, kehitystä ja tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Elinvoima liittyy vahvasti ihmisten arjen toimivuuteen. Monipuolinen ja kohtuuhintainen asuntokanta, toimivat peruspalvelut ja sujuva liikkuminen mahdollistavat arjen, joka ylittää kuntarajat. Koulutus ja osaaminen ovat kes-

keisiä elinvoimatekijöitä erityisesti seutukaupungeissa, joissa sijaitsevat usein ammatillisen koulutuksen ja muiden oppilaitosten keskittymät. Näiden vaikutus ulottuu kuitenkin laajasti koko ympäröivälle alueelle.

Yhteisöllisyys, paikallinen identiteetti ja kolmannen sektorin aktiivisuus vahvistavat sosiaalista pääomaa niin seutukaupungeissa kuin ympäröivissä kunnissakin. Keskeistä on myös osallisuus. Elinvoima ei synny yksin julkisen sektorin toiminnan seurauksena, vaan sitä rakentavat yhdessä alueen asukkaat, yritykset, yhteisöt ja julkiset toimijat. Elinvoimainen alue kykenee lisäksi luomaan uskottavan tulevaisuuskuvan; se pystyy sopeutumaan taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin sekä hyödyntämään omia vahvuuksiaan, kuten luonnonvaroja, energiaa, osaamista tai paikallista yrittäjyyttä.

Seutukaupungin elinvoima tarkoittaa siis kykyä yhdistää talous, hyvinvointi, palvelut ja vetovoima kokonaisuudeksi, joka tukee sekä kaupunkia että sen asukkaita. Se on laajempi ilmiö kuin pelkkä talouskasvu, eikä sitä voi mitata yhdellä mittarilla tai pelkillä tilastoilla.

Seutukaupunkien palvelutarjonnan muutokset myllertävät elinvoimaa

Seutukaupunkien kriittisiksi menestystekijöiksi on määritelty niiden rooli luontaisina palvelujen, elinkeinoelämän ja kuntarakenteen keskuksina. Ne toimivat elinkeinoelämän kasvualustoina, sosiaali- ja terveystalouden selkärangana maakuntakeskusten ulkopuolella. Lisäksi menestystekijöihin lukeutuvat ammatillinen toisen asteen koulutus ja ammattikorkeakoulutus. Keskeisenä tekijänä pidetään myös toimivaa infrastruktuuria, joka mahdollistaa alueiden menestyksen ja kilpailukyvyn kehittymisen. (Kuntaliitto 2026.)

Seutukaupunkien palvelutarjonta on kuitenkin suuressa muutoksessa erityisesti valtionhallinnon palveluiden ja kuntien tehtävien muutosten seurauksena. Keskeinen kysymys on, kuinka seutukaupungit kykenevät vahvistamaan elinvoimaa ja luomaan myönteistä kehitysdynamiikkaa rajallisten resurssien puitteissa. Seuraavassa tarkastellaan julkisen hallinnon palveluiden, koulutustarjonnan, asuntomarkkinoiden ja kaupan palveluiden muutosta tästä näkökulmasta.

Alue- ja valtionhallinto muutoksessa

Viime vuosina Suomessa on toteutettu useita valtion- ja aluehallinnon uudistuksia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi seutukaupunkien ja niitä ympäröivien kuntien toimintaan. Muutokset ovat kohdistuneet erityisesti paikallisten palvelujen järjestämiseen, kuntien rooliin sekä alueellisen yhteistyön muotoihin. Samalla ne ovat asettaneet paineita seutukaupunkien elinvoimalle ja edellyttäneet sopeutumista uusiin toimintamalleihin.

Työvoimahallinnon uudistus on ollut yksi keskeisimmistä muutoksista. Vuoden 2025 alussa valtion TE-toimistot lakkautettiin, ja niiden tehtävät siirrettiin kunnille sekä kuntien muodostamille 45 työllisyysalueelle. Työvoimapalveluista tuli osa kuntien lakisääteisiä peruspalveluja, ja samalla noin 4 400 työntekijää siirtyi valtiolta kuntiin. Uudistuksen tavoitteena on ollut tuoda palvelut lähemmäksi kuntalaisia ja paikallisia työmarkkinoita sekä vahvistaa työllisyyden edistämistä ja alueellista

elinvoimaa. Vastuun siirtyminen kunnille on kuitenkin edellyttänyt uudenlaista osaamista, organisointia ja tiivistä yhteistyötä erityisesti seutukaupunkien ja niiden ympäristökuntien välillä. Uudistus luo onnistuessaan positiivista virettä ja voi vahvistaa seutukaupunkien roolia alueellisina työllisyyden ja elinvoiman keskuksina. Haasteena kuitenkin on kuntien resurssien riittävyys palvelujen tuottamisessa. (ks. esim. Lähteelä ym. 2025.)

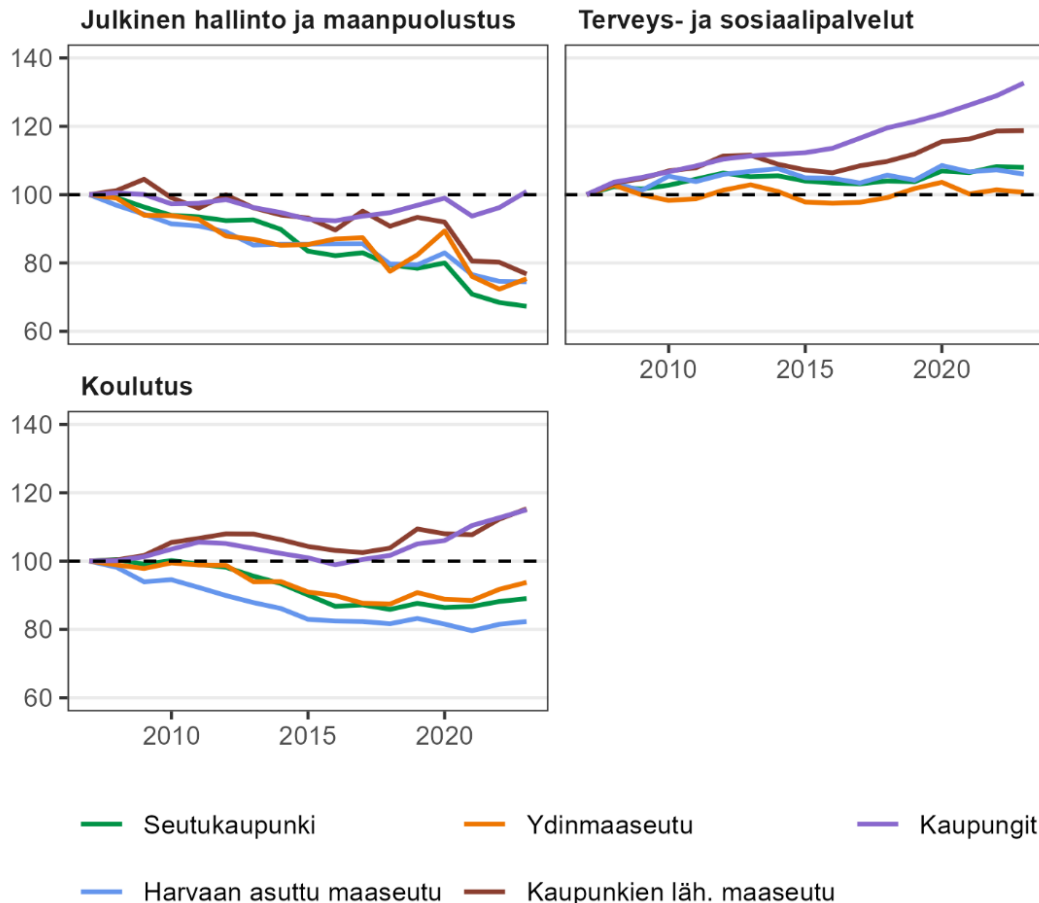
Valtion aluehallinnon uudistus vuoden 2026 alussa puolestaan kohdistui hallinnon rakenteisiin ja prosesseihin. Uudistuksen tavoitteena on ollut tukea talouskasvua, investointeja ja alueellista elinvoimaa sujuvoittamalla lupaprosesseja. Tässä yhteydessä aluehallintovirastojen (AVI), elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) sekä Valviran tehtäviä järjestettiin uudelleen. Uudistuksen myötä toimintansa aloittivat kymmenen alueellista elinvoimakeskusta sekä kansallinen Lupa- ja valvontavirasto (ks. esim. Ikonen 2025). Vaikka muutokset vaikuttavat seutukaupunkien palvelutarjontaan pääosin välillisesti, ne edellyttävät kuntatoimijoilta uudenlaista yhteistyötä sekä roolien ja vastuiden uudelleen hahmottamista suhteessa valtion viranomaisiin.

Vuonna 2026 myös Traficom supistaa tieliikenteen lupa- ja tutkintopalveluiden verkkoa 97 pisteestä 43:een heikentäen palvelujen saavutettavuutta erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Muutosta perustellaan valtion tuottavuusohjelman säästötavoitteilla ja julkisen talouden kestävyyden turvaamisella (Traficom 2026). Palvelupisteiden harveneminen pidentää asiointimatkoja, sillä vaikka ajokorttilupaa haetaan digitaalisesti, teoria- ja ajokoe vaativat fyysistä läsnäoloa.

Valtionhallinnon palveluverkon karsiminen on viime vuosina kohdistunut myös muun muassa käräjäoikeuksiin, poliisin palveluihin sekä Kansaneläkelaitoksen, Verohallinnon ja Metsäkeskuksen toimipisteisiin. Seutukaupungit ovat perinteisesti toimineet näiden palvelujen keskeisinä alueellisina solmukohtina myös ympäröiville kunnille, joten palveluverkon supistuminen merkitsee samalla laajempaa muutosta seutukaupunkien roolissa. Valtion palvelujen väheneminen heikentää seutukaupunkien asemaa alueellisina keskuksina ja vähentää asiointivirtoja, joilla on ollut merkitystä paikalliselle elinvoimalle.

Digitaalisten palvelujen kehittyminen on osaltaan parantanut palvelujen saavutettavuutta, kun yhä useampi palvelu on saatavilla verkossa. Tämä

ei kuitenkaan täysin korvaa fyysisten palvelupisteiden vähenemistä. Lisäksi julkisten työpaikkojen määrä on vähentynyt merkittävästi seutukaupungeissa toimipisteiden vähentämisen myötä ja tehtävien keskittämisellä maakuntakeskuksiin ja valtakunnallisiin yksiköihin (Kuva 1).

Kuva 1. Julkisten ja sote työpaikkojen määrän kehitys eri alueluokissa (2007=100). Julkiset palvelut ja sote sisältää (TOL2008) päätoimialat O, P ja Q. Lähde: SVT 2026b.

Sote elinvoiman selkärankana

Hyvinvointialueiden perustamisen myötä 1.1.2023 kuntien talous ja resurssien kohdentaminen muuttuivat merkittävästi, kun sosiaali- ja terveyshuollon sekä pelastustoimen palveluiden järjestämisvastuu siirtyi vuoden 2023 alussa 195 kunnalliselta sote-järjestäjältä ja 22 pelastuslaitokselta 21 hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille. Samalla palveluita toteuttava henkilöstö siirtyi kunnilta hyvinvointialueille, ja siirtyviä tehtäviä vastaavat kuntien valtionosuudet siirtyivät kunnilta valtiolle.

Rahoitus ei kuitenkaan vastannut tehtävien kustannuksia, mikä johti hyvinvointialueiden talouden alijäämiin käynnistysvaiheessa. (Haveri ym. 2025.)

Vaikka hyvinvointialueuudistus on edennyt koko maassa asetettujen tavoitteiden suuntaan, uudistuksen toimeenpano on vielä kesken. Hyvinvointialueet ovat sopeuttaneet palvelurakennetta ensisijaisesti peruspalveluverkostoa karsimalla, kun taas erikoissairaanhoidon on kohdistunut vähemmän muutoksia. Tämä on heijastunut henkilöstön vähenemisenä terveysasemilla ja kasvuna sairaalapalveluissa (THL 2024). Sairaalaverkon uudelleenarviointi on odotettavissa lähivuosina. Perusterveydenhuollossa hoitajien vastaanotolle pääsy on koko maassa hyvällä tasolla, mutta lääkäripalveluihin pääsyssä on isoja alueellisia eroja. Kansainvälisesti arvioiden Suomen perusterveydenhuollon saatavuus näyttää heikkona kansalaisten kokemuksiin perustuen. (Tynkkynen & Ristikari 2025.)

Hyvinvointialueuudistuksen vaikutukset muuttavat myös seutukaupunkien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarjontaa. Asukkaiden näkökulmasta lähipalvelut etääntyvät ja keskittyvät, mikä ilmenee esimerkiksi akuuttipäivystyksen ilta- ja viikonloppupalvelujen keskittämisenä maakuntakeskuksiin useilla hyvinvointialueilla. Yhteistyöverkostot, vastuut ja yhteistyön rakenteet hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden välillä ovat vasta rakentumassa (Haveri ym. 2025).

Uusi rakenne edellyttäisi seutukaupunkien roolin tunnistamista hyvinvointialueilta. Seutukaupungissa tarjottavat terveyspalvelut voivat usein olla paremmin ympäröivän maaseudun kannalta saavutettavissa kuin kauempana maakuntakeskuksessa. Kun perus- ja osin erikoissairaanhoidon palveluja sijoitettaisiin seutukaupunkiin, asiointimatkat lyhenisivät, arjen ajankäyttö helpottuisi ja kynnys hakeutua hoitoon madaltuisi. Pitkät etäisyydet eivät ole pelkästään logistinen kysymys, vaan ne liittyvät myös yhdenvertaisuuteen. Kun hoitoon pääsy edellyttää pitkää matkustamista, kasvaa riski hoidon viivästymiselle tai kokonaan hakematta jättämiselle.

Seutukaupungin roolia voidaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarjonnassa tarkastella myös työmarkkinoiden näkökulmasta. Mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja työpaikat keskittyvät yhä harvempiin keskuksiin, pitenevät työmatkat ja työssäkäyntialueet laajenevat.

Seutukaupunki voi tässä toimia tasapainottavana vaihtoehtona; se tarjoaa mahdollisuuden sijoittaa työpaikkoja lähemmäs laajempaa asuinalueita, jolloin päivittäinen pendelöinti vähenee. Tämä voi parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, lisätä työpaikkojen houkuttelevuutta ja tukea henkilöstön pysyvyyttä.

Tämän vuoksi olisi perusteltua, että hyvinvointialueiden päätöksenteossa hyödynnettäisiin nykyistä systemaattisemmin politiikkavaikutusten arviointia sekä erityisesti maaseutuvaikutusten arviointia. Tällaiset arvioinnit auttaisivat tunnistamaan, miten palveluverkon muutokset vaikuttavat eri alueisiin, väestöryhmiin ja etäisyyksiin perustuvaan saavutettavuuteen. Samalla ne voisivat tuoda paremmin esiin seutukaupunkien roolin välitason palvelukeskuksina maaseudun ja maakuntakeskusten välillä. Kun päätöksenteossa tarkastellaan palveluverkon muutosten vaikutuksia laajemmin alueellisen saavutettavuuden, työvoiman saatavuuden ja asiointimatkojen näkökulmista, voidaan paremmin varmistaa, että hyvinvointialueiden ratkaisut tukevat sekä palvelujen yhdenvertaista saatavuutta että alueiden elinvoimaa.

Koulutus tuo osaavaa työvoimaa

Koulutuksen näkökulmasta seutukaupunkien ja maaseutualueiden välinen dynamiikka on hyvin moninainen. Kunnilla on lainsäädännöllinen vastuu perusopetuksen järjestämisessä, kun taas vastaavaa velvoitetta ei ole perusopetuksen jälkeisillä opintoasteilla. Perusopetuksen osallistuvien määrä on laskenut tasaisesti erityisesti maaseudulla, ja väestökehitys on näkynyt muun muassa koulutusverkoston supistumisena (Räkköläinen ym. 2022). Toisen asteen sekä ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärien kehitys vaihtelee selvästi eri aluetyyppien välillä, ja kokonaisuutena koulutus keskittyy yhä enemmän kaupunkiin. Suomessa yliopistokoulutus on keskittynyt maakuntakeskuksiin ja suuriin kaupunkiin; seutukaupunkien osuus yliopistotutkinnoista on ollut noin yhden prosentin luokkaa (Kosonen 2021).

Seutukaupungeissa ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärät ovat kasvaneet, kun taas lukio- ja ammattikorkeakoulutuksessa opiskelijamäärät ovat hienoisesti laskeneet (Kuva 2). Ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla opiskelijamäärät ovat pääosin laskeneet kaikissa koulutusmuodoissa, ja ammattikorkeakoulutusta ei ole näillä alueilla ole juuri

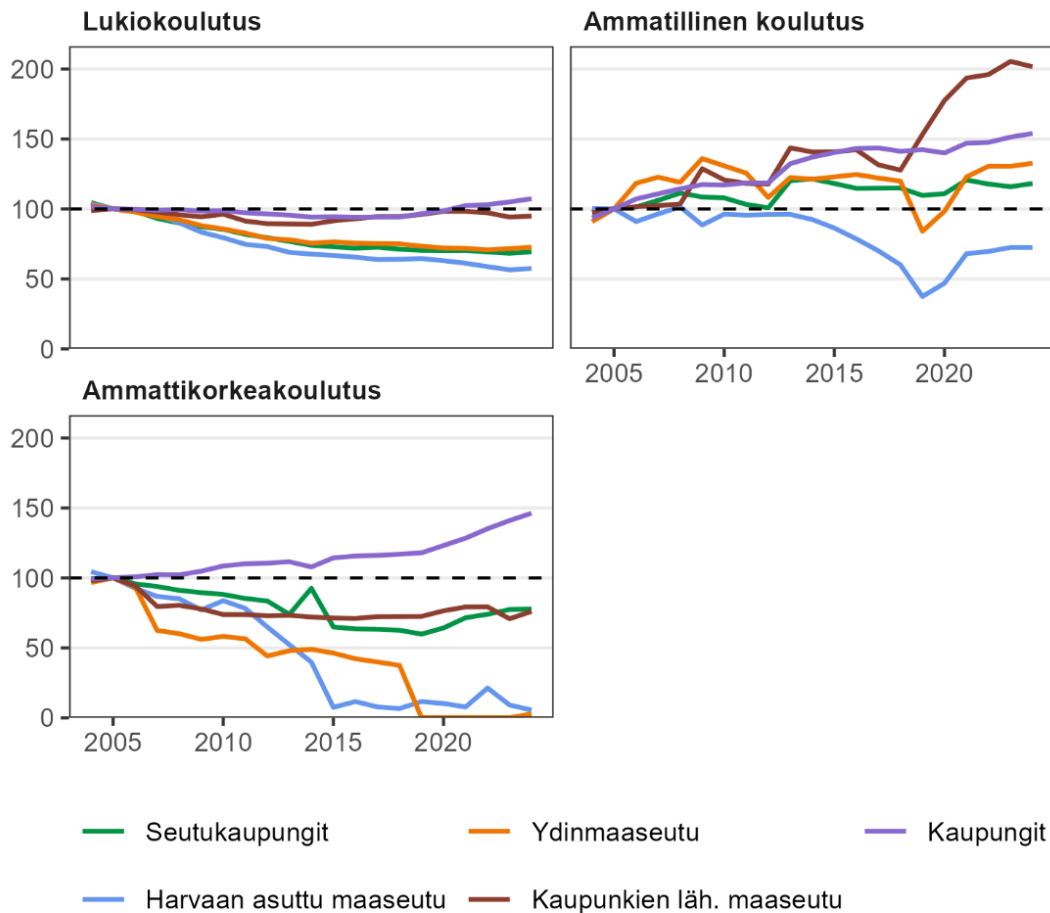
ollutkaan. Kaupungeissa kaikkien koulutusmuotojen opiskelijamäärät ovat kasvaneet, erityisesti ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakoulutuksessa. Myös kaupunkien läheisellä maaseudulla ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärät ovat kasvaneet, kun taas lukiokoulutus on pysynyt melko vakaana. Alueellisesti koulutus keskittyy edelleen, mikä heikentää koulutuksen saavutettavuutta harvemmin asutuilla alueilla. Väestön vanheneminen sekä muuttoliike kohti maakuntakeskuksia näkyvät selvästi sekä seutukaupungeissa että maaseudulla.

Lainsäädännön mukaan ammatillisen koulutuksen koulutusalojen tulee palvella koko alueen koulutustarpeita. Tämä asettaa paineita koulutuksen kehittämiseksi ja voi sisältää riskejä, jos alueelliset tarpeet muuttuvat nopeasti tai niitä on vaikea ennakoida. Yksi keskeinen kysymys on, miten hyvin koulutustarjonnassa pystytään vastaamaan eri alueiden nopeastikin muuttuviin tarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa. Ammatillisen koulutuksen opetustavat ja -sisällöt vaihtelevat, mikä tekee koulutuksen organisoinnista monimutkaisempaa kuin esimerkiksi rakenteeltaan yhtenäisemmän lukiokoulutuksen. Ammatillista koulutusta järjestävät pitkälti kuntayhtymät, kun taas lukio-opetus on pääosin kuntien vastuulla. Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää löytää yhteistyömalleja, jotta koulutuspalvelut voidaan turvata alueilla. Nykyinen rahoitusjärjestelmä ei kuitenkaan aina tue yhteistä koulutuksen järjestämistä.

Ammattikorkeakoulujen osuus maaseudulla on vähentynyt huomattavasti, ja amk-opetus onkin keskittynyt erityisesti suurempiin seutukaupunkeihin ja maakuntakeskuksiin (Busk ym. 2026). Seutukaupungeissa sijaitsee usein ammattikorkeakoulujen sivutoimipisteitä, joissa opetus perustuu yleensä monimuoto-opetukseen. Tällöin osa opinnoista suoritetaan etänä, eikä opiskelijoiden tarvitse välttämättä muuttaa opiskelupaikkakunnalle. Tämä heikentää opiskelijoiden kiinnittymistä alueeseen verrattuna tilanteeseen, jossa he asuisivat paikkakunnalla, mikä puolestaan vaikuttaa paikalliseen elinvoimaan, kulutukseen ja työmarkkinoihin. Opiskelijoiden asuminen opiskelupaikkakunnalla tukisi alueelle integroitumista sekä yhteyksien syntymistä paikallisiin työnantajiin, mutta näiden hyötyjen toteutuminen edellyttää, että alueen työvoimatarpeet ja koulutustarjonta vastaavat toisiaan (Busk ym. 2026).

Opiskelijoiden lukumäärän kehitys

2005 = 100

Kuva 2. Opiskelijoiden lukumäärän kehitys eri alueluokissa. Lähde: SVT 2026a.

Kaupan palvelut luovat pitovoimaa

Kaupan toimiala ja alueiden elinvoimaisuus ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa, sillä kauppa vaikuttaa keskeisesti työllisyyteen, palvelujen saatavuuteen ja alueiden vetovoimaan. Kaupan rakennemuutos, kuten verkkokaupan kasvu, kuluttajakäyttäytymisen muutos ja kivijalkakaupan haasteet, muokkaavat palveluverkkoa eri tavoin eri alueilla. Tämä korostaa tarvetta turvata toimiva ja saavutettava palvelurakenne sekä tukea alueiden erilaistuvia kehityspolkuja. (Valtioneuvosto 2022.)

Päivittäistavarakaupan palvelurakenne on Suomessa muuttunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana. Palvelut ovat keskittyneet

väestön mukana suurempiin keskuksiin, mikä on näkynyt erityisesti päivittäistavarakauppojen määrän voimakkaana vähenemisenä. Tämä näkyy esimerkiksi kyläkauppojen lukumäärän kehityksessä: vuonna 2002 Suomessa oli vielä 704 kyläkauppaa, mutta vuonna 2022 niitä oli enää 177 (Hirvonen ym. 2024). Kyläkauppojen vähentyminen näkyy laajemminkin maaseutualueiden palvelutarjonnassa. Ne ovat monilla alueilla toimineet paitsi päivittäistavarakauppoina myös monipalvelupisteinä, joissa on tarjolla esimerkiksi postipalveluja, käteisnostoa, kahvilapalveluja tai pakettipalveluja (Hirvonen ym. 2024). Palvelujen keskittyminen tarkoittaa, että monilla maaseutualueilla lähimmät päivittäistavarakaupan palvelut sijaitsevat yhä useammin seutukaupungissa tai maakuntakeskuksessa. Tässä tilanteessa seutukaupungit voivat toimia tärkeinä välitason palvelukeskuksina, jotka kokoavat ympäröivän maaseudun asiointia ja turvaavat palvelujen saavutettavuutta.

Kaupan sijainnilla on keskeinen merkitys kuluttajien asiointivalintoihin. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksen mukaan myymälän sijainti on tärkein yksittäinen tekijä päivittäistavarakaupan valinnassa (Raijas & Järvelä 2015). Tämä korostaa saavutettavuuden merkitystä palveluverkon suunnittelussa. Seutukaupungit sijaitsevat usein maaseudun ja suurempien kaupunkikeskusten välissä, jolloin ne voivat tarjota päivittäistavarakaupan palveluja lähempänä maaseudun asukkaita kuin maakuntakeskus. Samalla seutukaupungit voivat tarjota laajemman palveluvalikoiman kuin pienet kyläkaupat, esimerkiksi supermarket- tai hypermarket-tason myymälöitä, jotka eivät ole taloudellisesti mahdollisia harvaan asutuilla alueilla. Laajemman palvelutarjonnan roolille on myös perusteita, sillä tarpeita vastaava tuotevalikoima oli Raijaksen ja Järvelän selvityksessä (2015) toiseksi tärkein kriteeri kaupan valinnassa.

Kaupan palveluverkon kehityksellä on myös aluekehityksellisiä ulottuvuuksia. Kaupan suuryksiköiden sijoittumista ohjataan kaavoituksella, jossa voidaan arvioida uusien kauppapaikkojen vaikutuksia palvelujen saavutettavuuteen ja alueelliseen tasapainoon. Seutukaupungit voivat tällaisessa tarkastelussa näyttäytyä strategisina sijainteina: ne tarjoavat riittävän väestöpohjan laajemmille kaupan palveluille, mutta ovat samalla saavutettavissa laajalta maaseutualueelta. Tämän vuoksi niiden rooli kaupan palveluverkossa voi vaihdella alueittain, mutta monilla alueilla ne muodostavat tärkeän välitason palvelukeskittymän kyläkauppojen ja maakuntakeskusten välillä.

Asumisen pullonkaulat ja ratkaisut

Seutukaupunkien ja ympäröivien alueiden asuntomarkkinoita leimaavat useat rakenteelliset pullonkaulat, jotka eroavat selvästi suurten kasvukeskusten dynamiikasta. Väestön väheneminen, ikääntyminen ja muutoliike kohti suurempia keskuksia heikentävät asuntokysyntää ja johtavat siihen, että olemassa oleva asuntokanta ei vastaa nykyisiä tarpeita. Lisäksi seutukaupungeissa ja maaseutumaisissa kunnissa asuntojen hintakehitys on ollut hyvin heikkoa jo pitkään. Samalla uudistuotanto on seutukaupungeissa ja maaseutumaisissa kunnissa hyvin vähäistä, mikä vanhentaa asuntokantaa ja lisää korjausvelkaa. Näissä kunnissa noin 58 prosenttia asuntokannasta on rakennettu 1970-luvulla ja sitä ennen, kun maakuntakeskuksissa vastaava luku on 49 prosenttia (Busk ym. 2026). Asuntokannan ikääntyminen muokkaa voimakkaasti seutukaupunkien asuntomarkkinoita. Asuntokannan ikä, kunto ja houkuttelevuus ovat merkittäviä alueen vetovoiman kannalta. Heikon kysynnän ja asuntokannan iän lisäksi vähenevien alueiden markkinatilannetta pahentaa rahoituksen niukkuus. Sekä taloyhtiöiden että kotitalouksien on vaikeaa saada lainaa, mikä jarruttaa sekä rakennushankkeita että asuntokauppaa.

Toisaalta seutukaupunkien ja niiden kehysalueiden vahvuutena on kohtuuhintainen asuminen ja laadukkaat ympäristöarvot, kuten läheinen luonto ja väljät tontit. Näitä kilpailuetuja voitaisiin hyödyntää tehokkaammin ja kasvattaa alueiden elinvoimaa, mikäli markkinoiden rakenteellisiin ongelmiin löydetään ratkaisuja. Jotkut seutukaupungit ovatkin jo ryhtyneet aktiivisiin toimiin. Kunnat ovat esimerkiksi tarjonneet takauksia vuokrataloyhtiöiden lainoille, hyödyntäneet SGEI-tukea³ kohtuuhintaisen asumisen turvaamiseksi ja kehittäneet kaavoitusta erityisesti keskustojen lähialueilla (Busk ym. 2026).

Kokonaisuutena seutukaupunkien asuntomarkkinoiden toimivuus edellyttää yhdistelmiä paikallisista ja valtakunnallisista ratkaisuista. Purkuavustusten, esteettömyys- ja korjausavustusten sekä joustavampien rahoitusmallien vahvistaminen voisivat tukea asuntokannan uudistumista. Samalla tarvitaan strategista asumisen kehittämistä, jossa seutukaupungit

³ SGEI-palvelut ovat yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluita, joiden taustalla ovat usein puutteellisesti toimivat markkinat. Yleishyödyllisten palvelujen turvaamiseksi palveluntarjoajille voidaan asettaa määräaikainen julkisen palvelun velvoite, ja niille maksetaan tästä korvaus julkisista varoista. Tällaisia aloja voivat olla esimerkiksi energia- ja jätehuolto, lentoliikenne, postipalvelut sekä sosiaali- ja terveyspalvelut.

hyödyntävät omia vahvuuksiaan, kuten monipuolisia asumisvaihtoehtoja, luonnonläheisiä ympäristöjä ja mahdollisuutta tarjota kustannuksiltaan kilpailukykyisiä koteja työntekijöille ja uusille asukkaille. Parhaimmillaan seutukaupunkien ja ympäröivän maaseutukuntien asuntomarkkinat muodostavat koko alueen asumistarpeita joustavasti palvelevan kokonaisuuden. Tällainen kokonaisvaltainen lähestymistapa voisi tasapainottaa asumisen tarjontaa ja kysyntää sekä vahvistaa seutukaupunkien ja niitä ympäröivän maaseudun elinvoimaa pitkällä aikavälillä.

Johtopäätökset

Aluekehittämisessä on tärkeää tunnistaa alueiden erilaiset lähtökohdat ja vahvuudet, sillä kunnat ja alueet ovat keskenään hyvin heterogeenisiä esimerkiksi väestörakenteeltaan, elinkeinotoiminnaltaan ja sijainniltaan. Tällä hetkellä on yleisesti voimassa ajattelu, että kaikilla kunnilla olisi samanlaiset lakisääteiset tehtävät ja että ne hoitavat niitä samankaltaisella tavalla. Yhä enemmän on kuitenkin siirrytty ajatteluun, että kunnilla voisi olla erilaisia tehtäviä, koska kunnilla on erilaisia vahvuuksia ja kunnat erilaistuvat koko ajan enemmän.

Erilaisten lähtökohtien ja alueellisten kokonaisuuksien huomioiminen on keskeistä pohdittaessa seutukaupunkien ja maaseutualueiden tulevaisuutta. Vahvuuksia tulisi tarkastella yksittäisiä kuntia laajemmissa toiminnallisissa kokonaisuuksissa, joissa seutukaupungit ja ympäröivät kunnat täydentävät toisiaan. Tämä edellyttää palvelutarjonnan ja kehittämistoimien tarkastelua koko alueen näkökulmasta, jotta alueen kokonaispotentiaali voidaan hyödyntää paremmin. Elinvoiman vahvistaminen on seutukaupunkien ja niitä ympäröivien kuntien tulevaisuuden kannalta ratkaisevaa, sillä se rakentaa perustan alueiden uudistumiskyvylle ja taloudelliselle toimeliaisuudelle.

Kuntien tehtävien eriyttäminen elinvoimaa tukemaan

Kuntien tehtävien eriyttäminen on yksi keino vahvistaa julkisen hallinnon vaikuttavuutta ja parantaa toiminnan tehokkuutta. Tehtävien eriyttäminen mahdollistaa palvelujen ja vastuiden kohdentamisen kuntien erilaisiin tarpeisiin, olosuhteisiin ja resursseihin. Kuntien tehtävien eriyttämistä on jo tapahtunut käytännössä, mutta se ei aina ole seurausta tietoisesta politiikasta vaan kehityksestä esimerkiksi koulutusjärjestelmässä. Ammatillisen koulutuksen järjestämiseen on muun muassa tullut väestöpohjavaatimus, minkä seurauksena koulutusta on koottu laajemmiksi kokonaisuuksiksi.

Kuntien toiminnan perustana ovat niiden lakisääteiset tehtävät. Nämä ovat määrärahasidonnaisia tehtäviä, joista säädetään erityislainsäädännössä. Kunnat voivat myös hoitaa tehtäviä sopimukseen perustuen.

Kuntien useat merkittävät lakisääteiset tehtävät liittyvät kasvatukseen ja koulutukseen sekä teknisiin palveluihin kuten teiden ja muun infrastruktuurin rakennuttaminen ja ylläpito.

Asuntopolitiikassa kunnilla on enemmän liikkumavaraa, koska asumisen järjestäminen ei ole kunnille lakisääteinen velvollisuus. Tämän vuoksi kunnat voivat eriyttää roolejaan esimerkiksi vuokra-asuntopolitiikassa. Myös elinkeinopolitiikan kysymykset liittyvät tähän. Vuokra-asuntopolitiikkaa tulisi tarkastella enemmän elinvoiman ja työvoiman saatavuuden näkökulmasta. Ratkaisujen tulisi kuitenkin perustua kuntien yhteiseen tahtotilaan ja alueen todellisiin tarpeisiin. Vihreän siirtymän hankkeet tuottavat monessa kunnassa uusia työpaikkoja, mikä on syytä huomioida asuntopolitiikassa. Seutukaupungit voivat toimia alueensa yhteistyön käynnistäjinä erityisesti elinvoima- ja elinkeinopolitiikassa sekä investointien edistämisessä.

Palveluverkon murros edellyttää uusia ratkaisuja

Palvelutarjonnan muutokset korostavat seutukaupunkien roolia alueellisina palvelukeskuksina, mutta nykyiset rakenteet eivät vielä tue tämän roolin täysimääräistä hyödyntämistä. Julkisten palvelujen ja väestön keskittyminen sekä julkisen talouden kiristyminen edellyttävät entistä selkeämpää priorisointia palvelujen sijoittamisessa. Ilman tietoisia valintoja riskinä on palvelujen hallitsematon harveneminen ja saavutettavuuden heikkeneminen erityisesti maaseudulla. Yksittäisten palvelupisteiden sijaan tarkastelua tulisi siirtää toiminnallisiin palveluverkkoihin, joissa seutukaupungit toimivat alueellisina solmukohtina ja kokoavat ympäröivän alueen asiointia. Tämä edellyttää vahvempaa yhteistyötä kuntien, hyvinvointialueiden, valtion ja yritysten välillä sekä palvelujen, työpaikkojen ja investointien yhteensovittamista asiointialueiden, ei hallinnollisten rajojen, pohjalta.

Toimintaympäristön muutos korostaa tarvetta uudentilaisille palveluratkaisuille. Monipalvelupisteet, liikkuvat palvelut sekä julkisten, yksityisten ja kaupallisten palvelujen yhdistäminen voivat turvata saavutettavuutta kustannustehokkaasti. Digitalisaatiota tulee hyödyntää laajemmin, mutta sen rinnalla on varmistettava fyysinen saavutettavuus. Samalla asumisen keskeinen haaste on kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus: kohtuuhintaisen ja tarpeita vastaavan asuntotuotannon lisääminen, seudulliset

vuokra-asuntoratkaisut sekä vanhentuneen asuntokannan hallittu uudistaminen ovat keskeisiä työvoiman saatavuuden ja alueiden pitovoiman kannalta.

Koulutuksessa korostuu tarve vahvistaa alueellista kattavuutta ja työelämävastaavuutta. Toimivien yhteistyömallien kehittäminen on keskeistä palveluiden turvaamiseksi eri alueilla. Ammatillisen koulutuksen, jatkuvan oppimisen sekä korkeakoulutuksen ja TKI-toiminnan läsnäoloa seutukaupungeissa tulisi vahvistaa. Etäopetuksen rinnalle tarvitaan myös fyysisiä läsnäoloa ja tiiviimpää yritysyhteistyötä.

Julkisen talouden paineet puolestaan korostavat uusien rahoitus- ja investointimallien tarvetta: julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä tulee vahvistaa rahoituksen turvaamiseksi, alueiden oma potentiaali tulee tunnistaa paremmin ja kuntien sekä yritysten kykyä houkuttaa investointeja tulee vahvistaa. Kunnat hyödyntävät EU:n rahoitusvälineitä monipuolisesti kehittämistyössään erityisesti elinvoiman, digitalisaation, työllisyyden ja osaamisen vahvistamisessa. Alue- ja rakennepolitiikan ohjelmat, Interreg-yhteistyö sekä maaseudun kehittämisrahoitus ja Leader-toiminta tukevat paikallista kehittämistä ja kansainvälistä yhteistyötä sekä yritystoimintaa. EU:n tulevan rahoituskauden 2028–2034 esitys sisältää kuitenkin merkittäviä muutosehdotuksia, jotka voivat heikentää aluekehittämisen rahoitusta.

Oikea tilannekuva vaatii ajantasaista tietoa

Tilannekuvaa alueiden kehityksestä on vaikea muodostaa käytettävissä olevien mittareiden ja tilastoaineistojen rajoitteiden vuoksi. Koetun elinvoiman tavoittaminen ei onnistu pelkästään numeerisin mittarein, mutta toisaalta määrällinen tieto tarjoaa kuitenkin tärkeän ja vertailukelpoisen perustan päätöksenteolle.

Asuntomarkkinoita koskevaa tilannekuvaa heikentävät tiedon puutteet, sillä alueellisia asuntojen hintaindeksejä ei aina voida muodostaa vähäisten kauppamäärien vuoksi. Lisäksi niin sanottujen “arvottomien” asuntojen määrästä ei ole helposti saatavilla luotettavaa tietoa, mikä jättää merkittävän aukon kokonaiskuvan hahmottamiseen.

Väestö- ja työmarkkinatietoa on hyvin saatavilla kuntatasolla, vaikka esimerkiksi Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston viive heikentää tiedon ajantasaisuutta. Aluetaloutta kuvaavissa tiedoissa on rajoitteita, sillä kansantalouden aluetilinpidon tarkin taso on seutukunta, eikä vastaavaa tietoa ole saatavilla kuntatasolla. Tämä vaikeuttaa yksittäisten kuntien taloudellisen tilanteen tarkkaa arviointia ja vertailua.

Maaseutuvaikutusten arviointia tehdään jo nykyisin, mutta seutukaupunkien näkökulma ei aina tule selkeästi esiin. Käsitteen vakiintumattomuus vaikeuttaa vaikutusten tunnistamista, vaikka seutukaupungit toimivat keskeisinä ympäröivän maaseudun palvelu- ja työmarkkinakeskuksina. Arvioinneissa niiden rooli tulisi huomioida nykyistä systemaattisemmin ja tunnistaa seutukaupunkien merkitys ympäröivän maaseudun palvelu- ja työmarkkinakeskuksina.

Keskeiset huomiot

- **Käynnissä on laaja yhteiskunnallinen murros.** Väestökehitys ja palvelukysynnän muutokset haastavat nykyiset palvelurakenteet. Palveluverkko, hallinto ja julkinen talous muuttuvat samanaikaisesti, mikä edellyttää uusia ratkaisuja seutukaupunkien rooliin.
- **Elinvoima asuu ihmisissä.** Elinvoima syntyy ihmisistä, arjen toimivuudesta ja uskalluksesta tehdä.
- **Elinvoiman vahvistaminen on muutoksen lähtökohta.** Elinvoiman kehittämisen tulee lähteä kuntien erilaisista vahvuuksista, mikä tukee positiivisen kierteen syntyä.
- **Palvelujen saavutettavuus edellyttää monikanavaisuutta.** Digitaalisten palveluiden rinnalla on turvattava fyysiset palvelut ja liikenneyhetydet.
- **Seutukaupunkien ja ympäröivien kuntien välinen yhteistyö mahdollistaa kuntien roolien selkeämmän eriyttämisen.** Esimerkiksi asumisen ja koulutuksen kehittäminen alueellisesti tarjoaa mahdollisuuksia elinvoiman vahvistamiselle.

Lähteet

- Anttila, A. 2024. EU-rahoituksen hyödyntäminen kunnissa. Kuntaliitto. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/EU-rahoituksen%20hy%C3%B6dynt%C3%A4minen%20kunnissa.pdf>
- Busk, H., Holappa, V., Lahtinen, M., & Norkio, A. 2026. Seutukaupunkien kehitys ja nykytila: väestö, talous ja asuminen. PTT:n raportteja 307. Saatavilla: <https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2026/01/PTT-raportteja-307-Seutukaupunkien-kehitys-ja-nykytila.pdf>
- Haveri, A., Jalonen, H., Keskimäki, I., Saari, J., Tynkkynen, L-S., Pekurinen, M., Kortelainen, M., Lyytikäinen, T., Ristikari, T. & Sorsa, V-P. Leppinen, S. (toim.). 2025. Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:109. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-022-6>
- Hirvonen T., Rautiainen S., Lempinen V., Jolkkonen A., Kahila P. & Rannanpää S. 2024. Kuinka monta meitä on jäljellä viiden vuoden kuluttua? : Kyläkauppojen tukikauden 2022–2023 arviointi. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-864-5>
- Ikonen, A-K. 2025. Hallituksen esitys valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi. Valtioneuvosto. Saatavilla: <https://vm.fi/documents/10623/0/Tiedotustilaisuus+valtion+aluehallinnon+uudistuksesta.pdf/46c0395a-3103-66b5-dee0-35d2e39d4aa0/Tiedotustilaisuus+valtion+aluehallinnon+uudistuksesta.pdf?t=1741866790860>
- Jalonen, H. 2025. Hyvinvointialueuudistuksen alueellinen toimeenpano. Julkaisussa: Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:109 Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-022-6>
- Kosonen, H. 2021. Korkeakoulutuksen ja seutukaupunkien vuorovaikutus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:24. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-873-1>
- Kuntaliitto. 2026. Seutukaupungit ja seutukaupunkiverkosto. Viitattu 12.4.2026. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/kaupunkipolitiikka/seutukaupungit-ja-seutukaupunkiverkosto>
- Lähteelä, H., Heikkilä, H. & Korhonen, T. 2025. Valtiolla ja kunnilla on yhteinen tavoite: yhdessä tehden kasvua ja työllisyyttä koko Suomeen. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Saatavilla: <https://tem.fi/-/valtiolla-ja-kunnilla-on-yhteinen-tavoite-yhdessa-tehden-kasvua-ja-tyollisyytta-koko-suomeen>

- Pyykkönen, S., Koski, N., Makkonen, T., Hirvonen, T. & Kortelainen, J. 2026. Seutukaupunkien uudistumiskyvykkyys. Selvitys uudistumiskyvyn tekijöistä ja mittaamisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki.
- Raijas A. & Järvelä K. 2015. Päivittäistavaroiden ostaminen ja kuluttajien näkemykset kaupan kanta-asiakasjärjestelmistä. Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV. ISBN 978-952-6684-13-0
- Räkköläinen, M., Laimi, T., Åkerlund, C., Iivonen, E., Kiilakoski, T., Rannanpää, S. & Salminen, J. 2022. Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja muutosten vaikutukset alueiden elinvoimaan. Saatavilla: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/maaseutu-ja-saaristoalueilla-asuvien-lasten-sivistyksellisten-ja-sosiaalisten-oikeuksien-toteutuminen-kouluverkon-muutoksissa-ja-muutosten-vaikutukset>
- Salmivuori, E. 2022. Tutkimuskirjallisuuden tarjoamia määritelmiä ja tulkintoja alueiden elinvoimasta sekä maaseudun elinvoimaisuustekijöistä. Maaseutututkimus, 30(1), 88–107. Saatavilla: <https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.119797>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2026a. Opiskelijat ja tutkinnot [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-7644. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.4.2026]. Saatavilla: <https://stat.fi/fi/tilasto/opiskit>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2026b. Työssäkäynti [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.4.2026]. Saatavilla: <https://stat.fi/fi/tilasto/tyokay>
- Terveystieteiden tutkimuskeskus THL. 2024. Kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2022. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024070560664>
- Traficom. 2026. Perusteluja palvelupisteverkostoon tulevalla sopimuskaudella. Traficom. Liikenne ja viestintävirasto. Saatavilla: <https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/file/Perusteluja%20palvelupisteverkostoon%20tulevalla%20sopimuskaudella%20%2827.1.2026%29%201.pdf>
- Tynkkynen, L-K., Ristikari, T. 2025. Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen toimivuus. Julkaisussa: Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi. Valtioneuvoston julkaisu 2025:109 Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-873-1>
- Vaattovaara, M. & Airaksinen, J. 2024. Seutukaupungit: uusiutumisen ja elinvoiman edelläkävijät? Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2024:24. Saatavilla:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165672/TEM_2024_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto. 2022. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko kaupan toimialasta. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:76. Valtioneuvosto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-673-0>

Valtioneuvosto. 2026. Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko: Poikkihallinnollisen valmistelun ja osallistavan prosessin pohjalta. Valtioneuvoston julkaisuja 2026:7. Valtioneuvosto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-046-2>

Vuorento R., Rainio H. & Vaine J. (toim.) 2019. Elinvoima, kasvu ja työllisyys kuntatalouden haasteina. Kuntaliitto.